

ПОШУК ШЛЯХІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ЛАНДШАФТНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ СЕЛА РОМАНІВКА ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ

На сучасному етапі, коли на перший план виходять проблеми, пов'язані з негативними і небажаними наслідками антропогенної діяльності, особливу важливість набувають питання ландшафтно-екологічної оптимізації регіонального природокористування [2].

Однією з особливостей оптимізації природокористування на сучасному етапі є можливість ефективного формування культурних ландшафтів. Особливо актуальним це питання є для території Тернопільського плато, яке має далеку від оптимальної структуру землекористування за рахунок надзвичайно високої розораності території. Досить яскраво цей аспект проявляється у Тернопільському районі, зокрема в селі Романівка, на території якого сучасні проблеми в сфері екологічної оптимізації природокористування та територіальної охорони природи набувають особливої гостроти.

Проведений аналіз структури земельних угідь території села Романівка показав значну її диференціацію і відхилення від науково обґрунтованих норм. Так, частка земель під природною рослинністю становить лише 16,28%, тоді як під сільськогосподарськими угіддями – 76,18%, а під урбанізованими та промислово освоєними землями – 7,54%.

Тому, для оптимізації даної території були обрані декілька методик ландшафтно-екологічної організації: за Ю. Одумом (природні угіддя – 60%, с/г – 30%, під забудовою – 10%), за Н. Реймерсом (перетворені екосистеми – 70-75%, природні та природно-антропогенні системи – 25-30 %) та за Ю. Махортовим (рілля – 40-50%, природні кормові угіддя – 45-50 %).

Оцінка масштабів та глибини антропогенної трансформації ландшафтів дала змогу визначити пріоритетні заходи з охорони, підтримки та відтворення їх екологічної стійкості з метою формування культурних ландшафтів на локальному рівні. До основних напрямів оптимізації природокористування відносяться: оптимізація структури землекористування за рахунок виведення непродуктивної і малопродуктивної ріллі в категорію сінокосів або пасовищ; зменшення частки ріллі за рахунок відведення територій з крутизною схилів більше 7% під заліснення.

Проведення таких оптимізаційних заходів сприятиме сукупному зменшенню ріллі на 250,6 га (20,15%), багаторічних насаджень – 9,5 га (0,76%). Площа пасовищ та сіножатей, навпаки, збільшиться на 104,1 га (8,37%). Сільськогосподарська освоєність території села Романівка зменшиться на 157 га (з 76,18% до 63,56%). Також потрібно збільшити площу лісових насаджень, яка становитиме 157 га (12,62%) (табл. 1).

Таблиця 1

Оптимізаційна модель структури землекористування села Романівка.

Категорія земель	Існуюча структура		Оптимальна структура	
	Площа, га	Частка земель, %	Площа, га	Частка земель, %
Територія населеного пункту у встановлених межах	1243,9	100	1243,9	100
у тому числі:				
Землі під забудовою	93,81	7,54	93,81	7,54
Сільськогосподарські угіддя	947,69	76,18	790,69	63,56
рілля	762,99	80,51	512,39	64,8
багаторічні насадження	79,4	8,38	68,9	8,72
сіножаті та пасовища	105,3	11,11	209,4	26,48
Ліси та інші лісовкриті площі	112	9	269	21,62
Відкриті землі без рослинного покриву	18,3	1,47	18,3	1,47
Внутрішні води	67,6	5,45	67,6	5,45
Болота	4,5	0,36	4,5	0,36

Запропонована оптимізаційна модель допоможе стабілізувати антропогенне навантаження і на землі, і на водойми. Адже відведення с/г земель навколо водотоків під сіножаття та пасовища дозволить захистити ріки від замулення та заболочення шляхом зменшення водної ерозії на орних землях, адже пасовище в даному випадку стане своєрідним бар'єром.

Запропоновано шляхи оптимізації рекреаційної зони території села Романівка, яка за останні руки утворилася самостійно і на даний момент носить стихійний, неконтрольований характер.

Внаслідок інтенсивного рекреаційного використання деградаційні процеси рекреаційної зони пришвидшилися в рази. Наприклад, та частина ставу, яка постійно використовується рекреантами, досить інтенсивно осипається, що вже сьогодні проявилось у відступленні берегової лінії на 1,5 метри та затопленні прибережних дерев. Тому для вирішення даної проблеми було запропоноване проведення укріплення берегів. Крім того, з метою естетичної організації території було запропоновано відвести частину с/г угідь під заліснення.

В ході ландшафтно-екологічної оптимізації території було запропоновано також шляхи оптимізації угідь, які зараз знаходяться під несанкціонованими сміттєзвалищами. Так, задля збереження природного середовища, а також естетичного аспекту було запропоновано розчистити наявний смітник з подальшим переведенням даної території під лісопаркову зону. Адже дана територія примикає до рекреаційної зони та знаходиться неподалік футбольного поля, де влітку проводять змагання з футболу між сусідніми селами.

Після того, як було запропоновано шляхи оптимізації ландшафтно-екологічної організації території села Романівка, ми обрахували ранг антропогенної перетвореності даної території за наявної та оптимальної структури землекористування відповідно до методики запропонованої професором Шищенком П.Г. [1].

Коефіцієнт антропогенної перетвореності ландшафтів визначається наступним чином [1]:

де – коефіцієнт антропогенної перетвореності;

г – ранг антропогенної перетвореності;

і – м видом природокористування;

р – площа рангу (%);

g – індекс глибини перетвореності ландшафтів індивідуальним природокористувачем;

п – кількість виділів в межах ландшафтного регіону.

Коефіцієнт антропогенної перетвореності ландшафтів при наявній структурі землекористування території села Романівка становить: $K_{aп} = 6,11$ – сильно перетворені ландшафти (за професором П. Г.Шищенком).

Заходи, які необхідно запровадити для оптимізації природокористування (окрім вище розглянутих): відвести водоохоронні зони, прочистити джерела, очистити русла річок а також впорядкувати рекреаційну зону поблизу ставу.

Коефіцієнт антропогенної перетвореності ландшафтів після оптимізації структури землекористування: – слабоперетворені ландшафти.

Отже, підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що існуюча на даний час ландшафтно-екологічна організація території села Романівка є далека від оптимальної. Тому запропонована оптимізація ландшафтно-екологічної організації території села Романівка є ефективною, і її дотримання допоможе зберегти природний потенціал та ландшафтну рівновагу даної території.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гродзинський М.Д. Основи ландшафтної екології: Підручник / М.Д.Гродзинський. – К.: Либідь, 1993. – 224 с.
2. Холоденко А.В. Ландшафтно-экологическая оптимизация природопользования в природных парках степной зоны (на примере Волгоградской области) [Электронный ресурс] : автореф. дис. ... канд. геог. наук: 09.11.07/ Воронежской государственной университет. – Електрон. дан. (1 файл). – Воронеж, 2007. – 22с. – Режим доступа : <http://www.aspirant.vsu.ru/>